

מסמך רקע לדיון בנושא :

המדען הראשי במשרד לאיכות הסביבה

מוגש לוועדת המדע והטכנולוגיה

כתיבה : דורון אהרן, עובד מחקר ומידע

אישור : דנה נויפלד, ראש צוות

עריכה לשונית : מערכת "דברי הכנסת"

7 באוקטובר 2003

י"א בתשרי תשס"ד

1. הקדמה

מסמך זה נכתב לקראת ישיבת ועדת המדע בנושא המדען הראשי במשרד לאיכות הסביבה, בהמשך לדיונים קודמים בוועדת המדע שעסקו בפעילות המדענים הראשיים במשרדי ממשלה (משרד הבריאות ומשרד התעשייה, המסחר והתעסוקה). המסמך יתאר בקווים כלליים את פעילות המדען הראשי, ובכלל זה תחומי פעילות, יעדים ותקציב. כמו כן יסקור המסמך את הרעיון שבבסיס הדוח "מצב איכות הסביבה בישראל" ואת אופן ביצועו.

2. תחומי הפעילות של המדען הראשי במשרד לאיכות הסביבה¹

דוח המדענים הראשיים במשרדי הממשלה לשנת 2001 מתאר את יעדי הפעילות של המדען הראשי במשרד לאיכות הסביבה. להלן עיקרי הנתונים:

יעדי המדען הראשי במשרד לאיכות הסביבה:

- קביעת סדר עדיפויות לנושאי מחקר איכות הסביבה;
- הפצת "קול קורא" למחקרים ולסקרים בנושא איכות הסביבה;
- הגברת המודעות לאיכות הסביבה ולחינוך סביבתי במערכת החינוך;
- יצירת קשרים בין לשכת המדען הראשי במשרד לאיכות הסביבה לבין גורמים חיצוניים, לרבות האקדמיה והתעשייה;
- מימון מחקרים וסקרים של גורמים חיצוניים למשרד בנושאי איכות הסביבה;
- קידום תחום התקינה בהיבטים מקצועיים (ואחרים) של איכות הסביבה;
- פיתוח מדדים כמותיים לבחינת מצב איכות הסביבה בישראל.

תקציב²

התקציב המקורי של המדען הראשי לשנת 2003 היה 2.28 מיליוני ₪ (התקציב מקורו בתקציב המשרד לאיכות הסביבה). תקציב המשרד לאיכות הסביבה לשנת 2003 עומד נכון לחודש ספטמבר על 270.4 מיליון ₪. לאחר יישום התוכנית הכלכלית (התוכנית להבראת כלכלת ישראל) הופחת התקציב שמועבר למדען מהמשרד לאיכות הסביבה בכחצי מיליון ₪.

¹ דוח מדענים ראשיים במשרדי הממשלה לשנת 2001, יולי 2002. חשוב לציין שדוח המדענים המסכם את שנת 2002 עדיין לא יצא ולכן השתמשנו בדוח לשנת 2001.

² ערן פולק, רפרנט המשרד לאיכות הסביבה במשרד האוצר, שיחת טלפון, 1 באוקטובר 2003.

שימושי תקציב המדען הראשי בשנים 2002-2003 (באלפי ש"ח)³

2003	2002	
1,222	2,673	סקרים ומחקרים
1,000	1,000	תקציב מיוחד (עולים חדשים)
-	700	מחקרי פיתוח בר-קיימא
45	98	פעולות המדען
2,267	4,471	סך הכול

כלים למימוש יעדי לשכת המדען הראשי

- תקציב המדען הראשי למחקרים ולסקרים ;
- מעורבות בניצול תקציבי מחקר של משרדי ממשלה וקרנות שונות ;
- המדען הראשי במשרד לאיכות הסביבה נעזר בוועדות חוץ-משרדיות המעניקות תקציבי מחקר בנושאי איכות הסביבה, לרבות משרד המדע והטכנולוגיה.

תוכניות לעתיד

מיעדי המדען הראשי :

- פיתוח יישומי ביו-טכנולוגיה בנושאי איכות הסביבה ;
- פיתוח מדדי איכות סביבה וקביעת סדר עדיפויות לשיפור מצב איכות הסביבה בתחומים שונים בישראל ;
- פיתוח שיטות מקצועיות לצמצום פליטות גזים, נוזלים ומוצקים לסביבה ;
- חיפוש ויישום של פתרונות טכנולוגיים לבעיות סביבתיות באגפי המשרד אגב שימוש בכלים ובידע מהאקדמיה ומהתעשייה.

³ אלי שטרן, המדען הראשי במשרד לאיכות הסביבה, שיחת טלפון, 8 באוקטובר 2003.

3. איכות הסביבה בישראל – נתונים ומדדים 2000⁴

לשכת המדען הראשי במשרד לאיכות הסביבה שקדה בסיוע הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על הכנת דוח מצב איכות הסביבה בישראל. הדוח מבוסס על נתונים שנאספו ממקורות שונים: משרדי ממשלה, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה וגורמים מקצועיים במשרד לאיכות הסביבה. דוח זה מנתח את מצב איכות הסביבה בישראל באמצעות מדדים (indicators) שונים. הדוח הנוכחי עוסק בשבעה נושאים סביבתיים: איכות האוויר, איכות המים, שטחים פתוחים, פסולת מוצקה, חומרים מסוכנים, חומרי הדברה בחקלאות ורעש. הדוח מעודכן ברובו לשנת 2000. דוח המדדים הבא יעודכן בעתיד הקרוב וייתוספו לו נושאים שלא נסקרו בדוח זה, כגון מגוון המינים, תקינה סביבתית, כלכלת סביבה וקרינה.

ניתוח מצב איכות הסביבה באמצעות מדדים מקובלים לאיכות הסביבה מאפשר הצגה כמותית אחידה של מצב איכות הסביבה, וזו מאפשרת השוואה בין תקופות שונות ובין מדינות שונות באותה תקופה. **המדדים מסייעים לנתח ולהציג תמורות ושינויים במשתנים סביבתיים בישראל ולקבוע מדיניות מתאימה.**

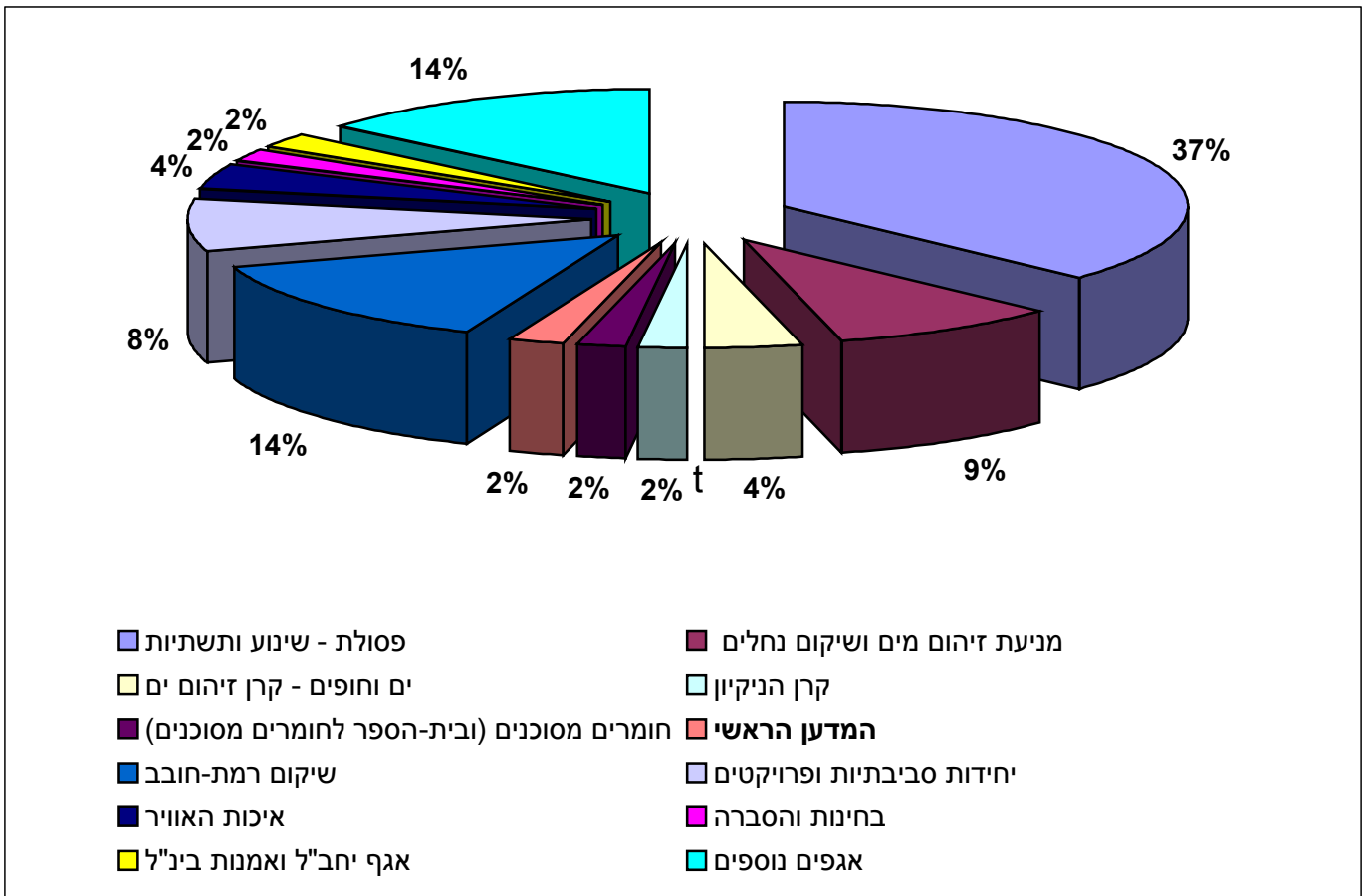
להלן כמה דוגמאות מן הדוח למדדים ותוצאות שנסקרו:

- מאזן הגירה פנימית – היקף ההגירה ממחוז למחוז בישראל כמדד דמוגרפי כללי המדגיש את הרצון לעבור מסוג מחוז אחד לאחר. עולה כי יש הגירה שלילית מרוב המחוזות בארץ, פרט למחוז מרכז ולמחוז יהודה, שומרון וחבל עזה;
- צפיפות אוכלוסייה ממוצעת – נמצא כי בשנים 1990-2000 גדל מספר הנפשות לקמ"ר בכ-30%;
- מעקב אחר צריכת דלק לתחבורה – נמצא כי בשנים 1997-2000 חל גידול של 40% בצריכת הסולר לתחבורה. העלייה בשימוש ברכבי הדיזל (בעיקר הכבדים שבהם – משאיות ואוטובוסים) משפיעה לרעה על רמת זיהום האוויר;
- אופי צריכת מים – צרכן המים העיקרי במשק הישראלי הוא המגזר החקלאי. מגזר זה הגדיל את השימוש במים שפירים ב-8% בשנים 1993-1998;
- חומרים מסוכנים – במהלך השנים נעשה מאמץ של גורמים שונים למפות ולסווג את כל העוסקים בחומרים מסוכנים ולתת להם היתרים בפקוח מתאים. הדוח מציין כי במחוז חיפה ובמחוז דרום גדל מספר בעלי ההיתרים לשימוש בחומרים מסוכנים.

⁴ אתר המשרד לאיכות הסביבה, www.sviva.gov.il, תאריך כניסה: 2 באוקטובר 2003.

נספח 1: סעיפי פעולות מקצועיות בתקציב (המקורי) של המשרד

לאיכות הסביבה לשנת 2001

מקור: אתר המשרד לאיכות הסביבה, www.sviva.gov.il

הגרף מתאר את ההוצאות של משרד לאיכות הסביבה בשנת 2001. אפשר לראות שבשנה זו שיעור ההוצאה לפעולות של המדען הראשי מסך התקציב של המשרד לאיכות הסביבה עמד על 2% בלבד.

מקורות

- דוח מדענים ראשיים במשרדי הממשלה לשנת 2001, יולי 2002.
- פולק ערן, רפרנט המשרד לאיכות הסביבה במשרד האוצר, שיחת טלפון, 1 באוקטובר 2003.
- אתר המשרד לאיכות הסביבה, www.sviva.gov.il, תאריך כניסה: 2 באוקטובר 2003.
- שטרן אלי, המדען הראשי במשרד לאיכות הסביבה, שיחת טלפון, 7 באוקטובר 2003.